

Finansal Piyasa Altyapılarına (FPA) İlişkin Prensipler:

1- Yasal Dayanak: Ödeme ve menkul kıymet mutabakat sistemleri tarafından gerçekleştirilen tüm faaliyetlerin kanuni dayanaklarının iyi tesis edilmiş, açık, şeffaf ve uygulanabilir olması gerekmektedir.

2- Yönetim: Ödeme ve menkul kıymet mutabakat sistemlerinin yönetim düzenlemelerinin açık ve şeffaf; güvenlik ve verimlilik düzeyini yükseltecek ve finansal sistemin istikrarına, kamu çıkarlarına ve diğer ilgili tarafların amaçlarına destek sağlayacak nitelikte olması gerekmektedir.

3- Kapsamlı Risk Yönetimi için Altyapı: Ödeme ve menkul kıymet mutabakat sistemlerinin risk yönetim çerçevelerinin hukuki risk, kredi riski, operasyonel risk, likidite riski ve diğer tüm riskleri yönetebilecek şekilde sağlam ve kapsamlı olması gerekmektedir.

4- Kredi Riski: Ödeme ve menkul kıymet mutabakat sistemlerinin katılımcılardan ve kendi yürüttüğü ödeme, takas ve mutabakat süreçlerinden kaynaklanan kredi riskini etkin bir şekilde ölçmesi, izlemesi ve yönetmesi gerekmektedir. Ödeme ve menkul kıymet mutabakat sistemlerinin her bir katılımcı nedeniyle karşı karşıya kalınan riskleri kapsamak için yeterli mali kaynaklara sahip olması, merkezi karşı tarafların da buna ilaveten katılımcıların yükümlülüklerini yerine getirememeleri durumunda işlemlerin gerçekleşmesini sağlayacak ilave kaynaklar bulundurulması gerekmektedir.

5- Teminat: Ödeme ve menkul kıymet mutabakat sistemlerinin kendilerinden veya katılımcılardan kaynaklanan kredi riskini yönetmek amacıyla teminat yapıları bulundurmaları durumunda, teminat olarak kabul edilecek varlıkların kredi, likidite ve piyasa risklerinin düşük seviyelerde olması ve ayrıca bu tür ödeme ve menkul kıymet mutabakat sistemlerinin yeterli düzeyde muhafazakar iskonto oranları ve konsantrasyon limitleri bulundurulması gerekmektedir.

6- Marjin: FPA'lar işlem gören tüm ürünler için katılımcılarından kaynaklanabilecek kredi riskini karşılayabileceği risk tabanlı ve sürekli gözden geçirdiği bir marjin sistemi uygulamalıdır.

7- Likidite Riski: Ödeme ve menkul kıymet mutabakat sistemleri likidite risklerini etkin bir şekilde ölçmeli, izlemeli ve yönetmelidir. Ödeme ve menkul kıymet mutabakat sistemlerinin en yüksek likidite yükümlülüğünü doğuran en az bir piyasa katılımcısının iflas ettiği ve olağanüstü ancak mantıklı piyasa koşullarının değerlendirildiği stres testleri sonucunda ortaya çıkabilecek yüksek likidite ihtiyaçlarının karşılanmasını ve bu tür durumlarda dahi mutabakatın (aynı gün veya gün içi gibi) sağlanmasını temin edecek tutarda ilgili tüm para birimlerinden likit kaynak bulundurmaları gerekmektedir.

8- Mutabakatın Nihailiği: Ödeme ve menkul kıymet mutabakat sistemleri en kötü ihtimalle valör sonu itibarıyla açık ve kesin olarak işlemlerin nihai mutabakatını sağlıyor olmalıdır. Gerekli veya tercih edilebilir olduğu durumlarda, ödeme ve menkul kıymet mutabakat sistemleri mutabakatın kesinliğini gün içinde veya eş zamanlı olarak sağlamalıdır.

9- Para Mutabakatı: Uygulanabilir ve mümkün olan durumlarda ödeme ve menkul kıymet mutabakat sistemlerinin para mutabakatı işlemlerinin merkez bankası parası ile sağlanması gerekmektedir. Mutabakat işlemlerinde merkez bankası parasının kullanılmaması durumunda ise, ödeme ve menkul kıymet mutabakat sistemlerinin mutabakat işlemlerinde ticari banka parası kullanılması nedeniyle oluşacak kredi ve likidite risklerini asgari düzeye indirmesi ve sıkı bir şekilde kontrol etmesi gerekmektedir.

10- Fiziki Teslimat: Menkul kıymet mutabakat sistemleri fiziki enstrümanlar veya malların teslimi ile ilgili yükümlülüklerini açık bir şekilde belirtmeli ve fiziksel teslimatlardan kaynaklanan riskleri tanımlamalı, izlemeli ve yönetmelidir.

11- Merkezi Saklama Kuruluşu: Merkezi saklama kuruluşunun menkul kıymetlerin ihracında bütünlüğün sağlanması ve menkul kıymetlerin korunması ve transfer edilmesi ile ilgili risklerin azaltılması ve yönetilmesini temin edecek uygun kural ve prosedürleri olmalıdır.

12- Değer Değişim Mutabakat Sistemleri: Ödeme ve menkul kıymet mutabakat sistemlerinin bağlantılı iki yükümlülüğün mutabakatını içeren bir işlem gerçekleştiriyor olması durumunda, bir yükümlülüğün kesinliğinin diğer yükümlülüğün kesinliğinin sağlanması şartına bağlanması yoluyla, yükümlülüğünü yerine getiren tarafın maruz kalacağı karşı tarafın yükümlülüğünü yerine getirmemesi riski (principal risk) ortadan kaldırılmalıdır (DvP (ödeme karşılığı teslimat) veya Pvp (ödeme karşılığı ödeme) benzeri yöntemler yoluyla).

13- Temerrüt Kural ve Prosedürleri: Ödeme ve menkul kıymet mutabakat sistemlerinin katılımcıların temerrüde düştüğü durumları yönetmek için etkin ve açık bir şekilde tanımlanmış kural ve prosedürleri bulunmalıdır. Söz konusu kural ve prosedürlerin, ödeme ve menkul kıymet mutabakat sistemlerinin bu tür sıkıntılı durumlarda zamanında hareket ederek olası kayıpları ve likidite baskılarını karşılamalarını ve yükümlülüklerini yerine getirmeye devam etmelerini sağlayacak şekilde dizayn edilmesi gerekmektedir.

14- Ayırma ve Taşınırılık: Merkezi karşı tarafların, katılımcıların müşterilerine ait pozisyonların ve bu pozisyonlarla ilgili olarak merkezi karşı tarafa verilmiş olan teminatların ayrılmasını ve taşınmasını sağlayacak kural ve prosedürlerinin olması gerekmektedir.

15- Genel İş Riski: Ödeme ve menkul kıymet mutabakat sistemleri genel iş riskini tanımlamalı, izlemeli ve yönetmelidir. Bu kapsamda, ödeme ve menkul kıymet mutabakat sistemlerinin sürekli hizmet verebilmesini ve operasyonlarını sürdürebilmesini teminen potansiyel genel iş kayıplarını karşılayabilecek düzeyde ve öz sermaye ile fonlanan net likit varlıklara sahip olmaları gerekmektedir.

16- Saklama ve Yatırım Riski: Ödeme ve menkul kıymet mutabakat sistemleri kendilerinin ve katılımcılarının varlıklarını güvenli bir şekilde muhafaza etmeli ve bu varlıklara erişilmesi ile ilgili gecikme ve kayıp oluşma riskini azaltmalıdır. Ödeme ve menkul kıymet mutabakat sistemlerinin yatırım yaptıkları araçların kredi, piyasa ve likidite riskinin asgari düzeyde olması sağlanmalıdır.

17- Operasyonel Risk: Ödeme ve menkul kıymet mutabakat sistemleri akla yatkın bütün içsel ve dışsal operasyonel risk kaynaklarını tanımlamalı; uygun sistem, politika, prosedür ve kontrol mekanizmaları vasıtasıyla söz konusu risklerin olası etkilerini en aza indirmelidir. Sistem yüksek seviyede güvenlik ve operasyonel güvenilirlik sağlamalı, yeterli kapasiteye sahip olmalıdır. İş sürekliliği yönetimi sistemlerde meydana gelebilecek geniş çaplı ve önemli kesinti ve sorunlar durumunda dahi işlemlerin zamanında kurtarılmasını ve ödeme ve menkul kıymet mutabakat sistemlerinin yükümlülüğünü yerine getirebilmesini sağlamayı amaçlamalıdır.

18- Erişim ve Katılım: Ödeme ve menkul kıymet mutabakat sistemlerinin katılım kriterleri sisteme katılımın herkese açık ve adil olmasını sağlayacak şekilde objektif, risk odaklı ve kamuya açık olmalıdır.

19- Kademeli Katılım Düzenlemeleri: Ödeme ve menkul kıymet mutabakat sistemleri kademeli katılım düzenlemelerinden kaynaklanan önemli riskleri tanımlamalı, izlemeli ve yönetmelidir.

20- Diğer Finansal Piyasa Altyapılarıyla Bağlantılar: Diğer finansal piyasa altyapıları ile bağlantısı olan bir menkul kıymet mutabakat sisteminin bu bağlantıdan kaynaklanan riskleri tanımlaması, izlemesi ve yönetmesi gerekmektedir.

21- Verimlilik ve Etkinlik: Ödeme ve menkul kıymet mutabakat sistemleri katılımcılarının ve faaliyette bulunduğu piyasanın ihtiyaçlarını verimli ve etkin bir şekilde karşılamalıdır.

22- İletişim Prosedürleri ve Standartları: Ödeme, takas, mutabakat ve kayıt işlemlerinin verimli bir şekilde gerçekleşmesini sağlamak amacıyla, ödeme ve menkul kıymet mutabakat sistemlerinin uluslararası kabul görmüş ilgili iletişim prosedür ve standartlarını kullanmaları veya en azından bu standartlar ile gerekli uyumu sağlamaları gerekmektedir.

23- Kural, Temel Prosedür ve Piyasa Verilerinin Yayımlanması: Ödeme ve menkul kıymet mutabakat sistemlerinin açık ve kapsamlı prosedürleri olmalı ve katılımcılara ödeme ve menkul kıymet mutabakat sistemlerine katılmaları nedeniyle maruz kalacakları risk, ücret ve diğer maliyetleri doğru bir şekilde anlayabilmelerini sağlayacak düzeyde yeterli bilgi sağlanmalıdır.

24- İşlem Kayıt Merkezleri Tarafından Piyasa Verilerinin Yayımlanması: İşlem kayıt merkezlerinin ilgili otoritelere ve kamuya ihtiyaçları doğrultusunda zamanında ve doğru veriler sunmaları gerekmektedir.

Merkez Bankaları, Piyasa Düzenleyicileri ve Diğer İlgili Otoritelere Finansal Piyasa Altyapı Kuruluşları İçin Getirilen Sorumluluklar:

Sorumluluk A- FPA'ların Düzenlenmesi, Denetimi ve Gözetimi: FPA'lar merkez bankaları, piyasa düzenleyicileri veya diğer ilgili otoritelerin uygun ve etkin düzenleme, denetleme ve gözetim faaliyetlerine tabi olmalıdır.

Sorumluluk B- Düzenleme, Denetleme ve Gözetim Gücü ile Kaynaklar: Merkez bankaları, piyasa düzenleyicileri ve diğer ilgili otoriteler FPA'ların düzenlenmesi, denetlenmesi ve gözetiminin etkin bir şekilde yerine getirilmesi için gerekli güce ve kaynağa sahip olmalıdır.

Sorumluluk C- FPA'lar ile ilgili Politikaların Yayımlanması: Merkez bankaları, piyasa düzenleyicileri ve diğer ilgili otoriteler FPA'ların düzenlenmesi, denetlenmesi ve gözetimiyle ilgili politikaları açık bir şekilde belirlemeli ve yayımlamalıdır.

Sorumluluk D- FPA'lara İlişkin İlkelerin Uygulanması: Merkez bankaları, piyasa düzenleyicileri ve diğer ilgili otoriteler CPSS-IOSCO tarafından hazırlanan "FPA'lara İlişkin Prensipleri" benimsemeli ve devamlı bir şekilde uygulamalıdır.

Sorumluluk E- İlgili Otoriteler ile İş Birliği: Merkez bankaları, piyasa düzenleyicileri ve diğer ilgili otoritelerin, FPA'ların güvenli ve etkin bir şekilde çalışmasını sağlarken gerek yurt içi gerekse uluslararası düzeyde birbirleriyle iş birliği içinde çalışmalarını gerekmektedir.